

**Жыццё і лёс
Адама Чопчыца**
(Да 90-годдзя з дня нараджэння)

*Славу таму дзеячу культуры Беларусі
Адаму Сідаравічу Чопчыцу
прысвячаецца*

МІНСК
ВЫДАВЕЦТВА «ЧЕТЫРЕ ЧЕТВЕРТИ»
2012

УДК 78.071.2(476)(092)+929Чопчыц
ББК 85.3(4Бел)
Ж94

Аўтар ідэі і ўкладальнік
М. А. Козенка

Рэцэнзенты:
В. В. Калацэй,
загадчык кафедры этналогіі і фальклору
УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»,
кандыдат культуралогіі, дацэнт;

А. М. Шылкіна,
дацэнт кафедры харэаграфіі
УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

**Жыццё і лёс Адама Чопчыца (Да 90-год-
Ж94 дзя з дня нараджэння) :** Славутаму дзеячу куль-
туры Беларусі Адаму Сідаравічу Чопчыцу
прывячаецца / Уклад. М. А. Козенка. — Мінск :
Выдавецтва «Четыре четверти», 2012. — 200 с.

ISBN 978-985-7026-22-7.

Кніга прысвечана 90-годдзю з дня нараджэння А. С. Чопчыца, вядомага дзеяча ў галіне беларускай нацыянальнай музычнай культуры, знакамітага хормайстра і педагога, аўтара вучэбных праграм і метадычных дапаможнікаў па музыцы, стваральніка і мастацкага кіраўніка аднаго з першых на Беларусі аматарскага ансамбля песні і танца «Нёман» Гродзенскага гарадскога Дома культуры.

Успаміны родных, калег, сяброў і вучняў раскрываюць шматгранны талент асобы Адама Сідаравіча, яго жыццё і лёс. Кніга ілюстравана фотаздымкамі, даюцца ўзоры ўласнай творчасці асобы і яго паслядоўніка — сына Аляксандра Адамавіча Чопчыца, кампазітара.

Адрасуецца выкладчыкам і студэнтам, магістрантам і аспірантам гуманітарных і музычных навучальных устаноў, а таксама калектывам аматарскай творчасці і ўсім, каго цікавіць гісторыя культуры Беларусі.

УДК 78.071.2(476)(092)+929Чопчыц
ББК 85.3(4Бел)

ISBN 978-985-7026-22-7

© Козенка М. А. Укладанне, 2012
© Афармленне. ТДА «Выдавецтва
“Четыре четверти”», 2012

Ад укладальніка

Сярод творцаў, якія сваёй тытанічнай працай у галіне культуры Беларусі, памножылі мастацкія здабыткі беларускага народа, пачэснае месца належыць заслужанаму дзеячу культуры Беларусі Адаму Сідаравічу Чопчыцу.

Творчасць яго прыпала на 1940—80-я гг. XX ст. Уваходжанне Майстра ў беларускую нацыянальную культуру адбылося на Ганцавіччыне, узыходжанне — на Піншчыне, сталенне — на Гродзеншчыне. На працягу жыцця, часам не простага, пакручастага, але цікавага, насычанага разнастайнымі мастацкімі падзеямі, А. С. Чопчыц у сваёй рознабаковай дзейнасці кіраваўся ідэямі музычнага выхавання падростаючага пакалення, падрыхтоўкі педагагічных кадраў па музыцы для адукацыйных школ, узняцця прэстыжу беларускай песні, народнай харэаграфіі і музыкі.

Ён праявіў сябе як бліскучы арганізатар харавага мастацтва, дырыжор; талент найяскрава раскрыўся ў рабоце з калектывамі аматарскай творчасці, правядзенні рэгіянальных свят песні, стварэнні самабытнага рэпертуару. Як наватар, «нарадзіў» на базе Гродзенскага гарадскога Дома культуры адзін з першых у рэспубліцы

ансамбль песні і танца — «Нёман». Ён даў штуршок для стварэння калектываў гэтага напрамку ў Гродзенскай вобласці (гг. Ліда, Навагрудак, Ваўкавыск, Смаргонь і інш.), аб'яднаў вакол сябе надзвычай таленавітых музыкантаў, хормайстраў, харэографіў — іх творчасць (каля 10 асобаў) уганаравана ў званнях «заслужаны», адзначана дзяржаўнымі ўзнагародамі. Ансамбль «Нёман» на чале з Маэстра Чопчыцам з'яўляўся своеасаблівым метадычным цэнтрам, дзе пастаянна праводзіліся рэспубліканскія і абласныя семінары хормайстраў і харэографіў; базай правядзення практыкі навучэнцаў педагагічнага і культурна-асветнага вучылішчаў. Школу «Нёмана» прайшлі вядомыя сёння ў рэспубліцы кампазітары, дзяржаўныя дзеячы, вучоныя. Дзякуючы «Нёману», яго самабытным песням, музыцы і танцам Беларусь пазнавалі ў свеце.

Талент Чопчыца шматгранна праявіўся і ў педагогіцы. Па прыродзе настаўнік, Адам Сідаравіч, не толькі цудоўна, цікава і інавацыйна выкладаў харавыя дысцыпліны ў педагагічных вучылішчах, але прафесійна ўдасканальваўся сам, пастаянна дбаў пра стварэнне метадычнай базы ва ўстановах мастацтва і агульнаадукацыйных школах рэспублікі. Ён першы ў Беларусі падрыхтаваў і выдаў вучэбныя дапаможнікі па музыцы, па якіх і сёння навучаюцца школьнікі нашай краіны, а таксама Расіі і Украіны.

Народжаны на Палессі і натхнёны самабытнай палескай спеўнай культурай, А. С. Чопчыц напрацягу творчага шляху надаваў вялікую ўвагу

песням беларускай аўтэнтыкі, у стылізаванай форме актыўна ўключаў іх у вучэбную практыку навучальна-педагагічных устаноў, у рэпертуар харавых калектываў.

Нельга не адзначыць таксама і яго кампазітарскі дар, талент рэжысёра, паэта-песенніка...

З вяршыні пражытага яскрава і больш абстрактна адчуваеш адсутнасць ці мізэрнасць друкаваных крыніц пра асоб прафесійнага і асабліва аматарскага мастацтва ды знаных лідэраў традыцыйнай творчасці, якія зрабілі значны ўнёсак у станаўленне і развіццё беларускай нацыянальнай, рэгіянальнай і мясцовай культуры, асобных яе відаў і жанраў. Мы — удзельнікі творчых працэсаў, паплечнікі і калегі, вучні настаўнікаў-асоб, якія ўжо самі сталі асобамі, на жаль, саромеемся сказаць добрыя словы Чалавеку пры жыцці. Час спірае сляды, і тое, што не паспелі зрабіць своечасова для раскрыцця духоўнага вобліку — нашага суайчынніка, заўтра ці з цягам часу, аднавіць у памяці ўсё змястоўнае і адметнае Асобы (а ў беларусаў ёсць кім ганарыцца) будзе складана — увогуле немагчыма, тым больш адлюстраваць у друкаваных крыніцах для захавання Імя ў гісторыі Беларусі.

Да крыўднага мала напісана і пра выдатнага творца А. С. Чопчыца — чалавека неардынарнага, духоўна багатага, свядомага і мэтанакіраванага.

У гэтай кнізе мы робім подступы да аднаўлення памяці аб незвычайным таленце Адама Сідаравіча Чопчыца.

Выданне складаецца з шасці раздзелаў. Матэрыялы, змешчаныя ў іх, паслядоўна і лагічна развіваюць змест папярэдніх, узбагачаючы інфармацыйна і сэнсавы. Кожны з аўтараў, а гэта — яго сямейнікі, калегі, вучні, удзельнікі калектываў, з якімі Адам Сідаравіч рабіў першыя крокі ўваходжання ў самабытную, вялікую і найбагатую мастацкую культуру беларусаў, пакінуў у сваіх ўспамінах асабістае, значнае, вечнае аб НАСТАЎНІКУ, упісаўшы ў гісторыю Беларусі і сваё Імя.

Мікола Козенка

РОДНЫЯ

Из воспоминаний дочери...

Я не очень хорошо знаю родословную отца, Адама Сидоровича Чопчица. Его родители, мои деды, Сидор Иванович и Мария Архиповна были сожжены фашистами вместе с приемной дочерью Олей и всеми жителями поселка Ленино. Братьев, Григория, Павла и Адама, война разбросала по разным странам. Старший, Григорий, с 1946 г. жил и умер в Вильнюсе, был крупным ответственным работником в области торговли. Младший, Павел, женившись на польке, с которой познакомился в лагере в Германии, после войны жил и умер в штате Нью-Йорк (США), о чем мы узнали в перестроечные годы, считали его погибшим в плену. В Ленино (сейчас — агрогородок) у выжившей после войны родной тетке Марии было пятеро детей, двоюродных сестер и братьев моего отца, у которых сейчас есть дети и внуки — это большой и дружный семейный корень.

В нашей семье старшей была Ирина, я — средней, папиной любимицей, хотя он очень ждал сына. Мама, Белоусова Лидия Степановна, сделала ему подарок спустя 10 лет. Брата назвали Александром.

Родители поженились в 1941 г. очень молодыми, двадцатилетними. Маму направили из России в Западную Беларусь учительницей русского языка и литературы в местечко Ленино¹. Отец, 18-летним юно-

---

¹ Местечко Ленино в разное время входило в состав то Гомельской, то Пинской, то Брестской областей. Сегодня местечко входит в состав Житковичского района Гомельской области.

Змест

Ад укладальніка. <i>Мікола Козенка</i>	3
--	---

Родныя

Из воспоминаний дочери... <i>Е. Дягилева</i>	8
Память — это то, что нельзя отнять (Из воспоминаний внучки). <i>К. Дягилева</i>	15
Радавод у фотаілюстрацыях	19

Узыходжанне

Чопчыц Адам Сідаравіч — гонар нашага краю. <i>І. Марцінкевіч</i>	30
Чалавеку ў жыцці наканавана лёсам свая сцяжынка. <i>М. Ленкавец</i>	34
«Ой, бярозы, ды сосны...». <i>А. Мухина</i>	36
Організатар Ганцевичского хора. <i>С. Роголинский</i> ...	37
Человек гостеприимный, уважительный. <i>Я. Шушко</i>	37
Народныя таленты (<i>газета «Звезда»</i>).....	39
Гісторыя ў фотаздымках. Ганцавіцка-пінскі перыяд (1945 — 1959 гг.).....	41

Мукі творчасці і радасць перамогі

Сложный путь к себе... <i>М. Солопов</i>	52
Светлая личность. <i>В. Мистюк</i>	77

Его имя всегда будет сиять в созвездии талантливых хормейстеров Беларуси. <i>К. Степанцевич</i>	83
Карані ў народнай культуры	86
Пераемнік (<i>Сын-кампазітар</i>)	96
Публікацыі	104
Узнагароды	107
Словы калег, сяброў і вучняў	109

Галасы з далёкага-блізкага

Знакомьтесь — Чопчиц (<i>Встреча для вас</i>).	
<i>Л. Цыхун</i>	120
Настаўнік. Мастак. <i>Т. Перасадзька</i>	126
Дырыжор музычнага жыцця (<i>Бяседа з У. П. Рылаткам</i>). <i>Г. Суша</i>	
Асоба Чопчыца ў гісторыі Беларусі (<i>Гутарка з Д. Л. Яканюком</i>). <i>Г. Суша</i>	140
У карагодзе творцаў (<i>Пачэснаму гродзенцу Адаму Чопчыцу</i>).	
<i>Я. Петрашэвіч</i>	146
Творчество, профессионализм и психология.	
<i>В. Сергейчик</i>	153
Мелоды і рытмы «Нёмана». <i>З. Федчанка</i>	156
Праз Нёман — да новага жыцця! <i>В. Войцік</i>	159
Мощная аснова эстэтычных уяўленняў.	
<i>Я. Шунейка</i>	164
Гродзенскі перыяд (1959 — 2004).....	168

Пасляслоўе

Послесловие. <i>М. Петухова, М. Копп</i>	184
Звесткі пра аўтараў	195